

Časopis „Poslovne studije”, 2017, godina 9, broj 17-18, str. 15-29

Časopis za poslovnu teoriju i praksu

UDK 330.101.54(497.6)“2016/2020“

Rad primljen: 16.02.2017.

DOI: 10.7251/POS1718015D

Rad odobren: 18.05.2017.

Originalan naučni rad

Šušić Milan, KORT Derventa, Bosna i Hercegovina, m.susic87@gmail.com

Dragić Darija, Elektrokrajina Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Šušić Ilija, Univerzitet za poslovne studije Banja Luka, Bosna i Hercegovina

ANALIZA MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA BOSNE I HERCEGOVINE I PROJEKCIJE ZA PERIOD OD 2016. DO 2020. GODINE

Rezime: *Na osnovu analize makroekonomskih kretanja za BiH u prethodnom periodu, kao i sagledavanja uticaja ključnih unutrašnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj, urađena je projekcija ključnih makroekonomskih pokazatelja za period 2016-2020. godine, kao što su: BDP, realna stopa rasta BDP, prihoda od indirektnih poreza, fiskalnog deficita i njegovo učešće u BDP-u, nivo javne potrošnje kao udio u BDP-u, gornja granica zaduženja s ciljem da se poboljša životni standard svih građana.*

U radu se posebna pažnja posvećuje faktorima koji utiču na rast BDP-a kao što su direktna strana ulaganjima u finansiranju globalne ekonomije, i njihovom značaju za razvoj globalne ekonomije kao i uticaj direktnih stranih ulaganja na ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine, kao i na aktivnosti koje su neophodne kako bi se realizovala povećana ulaganja i smanjilo siromaštvo u projektovanom periodu.

Ključne riječi: *makroekonomski faktori, ekonomski razvoj, znanje, direktna strana ulaganja*

Jel klasifikacija: *F21*

UVOD

U ovom radu izvršena je analiza pokazatelja makroekonomskih kretanja u BiH, kao i projekcije makroekonomske politike do 2020. godine. Za navedenu analizu korišteni su podaci Centralne banke Bosne i Hercegovine, Zavoda za statistiku Bosne i Hercegovine. Za planiranje makroekonomskih pokazatelja do 2020. godine korišteni su podaci Fiskalnog vijeća Bosne i Hercegovine, iz 2016. godine pod nazivom „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini 2017 – 2019. godina, a koje je uradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). U radu su urađene projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora, sa posebnim fokusom na one makroekonomske veličine koje neposredno utiču na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

Navedeni elementi, čije usaglašavanje predstavlja osnovnu pretpostavku za budžetsko planiranje nosilaca fiskalnih politika u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Bez usaglašavanja istih nije moguća koordinacija fiskalnih politika i očuvanje fiskalne stabilnosti kako pojedinih fiskalnih suvereniteta, tako i Bosne i Hercegovine kao cjeline.

1. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

U radu su objavljeni rezultati obračuna bruto domaćeg proizvoda (BDP) i bruto dodane vrijedosti za Bosnu i Hercegovinu u periodu od 2007-2015. godine u tekućim i stalnim cijenama po proizvodnom pristupu. Pri obračunu BDP i drugih makroekonomskih agregata primjenjuje se metodologija usklađena s metodologijom Sistema nacionalnih računa (SNA-93) i Evropskim sistemom nacionalnih računa (ESA-95), međunarodnim standardima i preporukama. Bruto domaći proizvod je najčešće korišteni agregat Sistema nacionalnih računa i indikator ukupnih ekonomskih aktivnosti. U tabeli 1. prikazani su rezultati BDP u mil. EUR-a, BDP po stanovniku u EUR-ima i stopa rasta realnog BDP-a.

Tabela 1. Prikaz rezultata BDP (u mil. EUR-a), BDP po stanovniku (u EUR) i stopa rasta realnog BDP-a (Zavod za statistiku BiH 2016., Autor 2017).

INDIKATOR	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BDP u mil.EUR	11.125	12.630	12.273	12.666	13.177	13.158	13.674	13.961	14.581
BDP po stanovniku, EUR	2.895	3.287	3.194	3.296	3.432	3.430	3.568	3.648	3.821
Stopa rasta realn. BDP-a (u %)	6,84	5,42	-2,91	0,7	1	-1,21	2,48	1,05	3,03

Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli 1. urađen je grafički prikaz (slika 1) kretanja posmatranih indikatora za posmatrani period.

Slika 1. Grafički prikaz BDP u mil. EUR, BDP po stanovniku u EUR i stopa rasta realnog BDP (Autor 2017).

Bruto domaći proizvod (BDP) i Bruto dodana vrijednost prema proizvodnom pristupu mjere ukupnu vrijednost proizvoda i usluga koje su proizvele rezidentne institucionalne jedinice u određenom vremenskom periodu. BDP je jednak vrijednosti onih roba i usluga proizvedenih u ekonomiji (output ili bruto vrijednost proizvodnje) minus vrijednost svih roba i usluga potrošenih u proizvodnom procesu (međufazna potrošnja). Bruto vrijednost proizvodnje definiše se kao tržišna vrijednost svih proizvedenih roba i pruženih usluga. Obračunata je po djelatnostima u baznim cijenama prikazan je u tabeli 2 (CBBiH 2016, 35), jer su sve

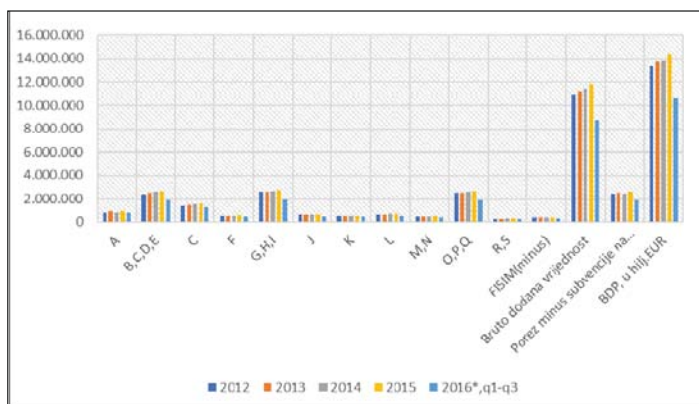
subvencije posmatrane kao subvencije na proizvode. Međufazna potrošnja predstavlja vrijednost dobara i usluga, upotrebljenih kao inputi u procesu proizvodnje u obračunskom periodu sa ciljem da se proizvedu druga dobra i usluge. Bruto dodana vrijednost kao povećanje vrijednosti proizvodnje jednaka je razlici između bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje. Bruto domaći proizvod se računa sabiranjem ukupne bruto dodane vrijednosti i poreza minus subvencije na proizvode. FISIM (usluge finansijskog posredovanja indirektno mjerene) predstavlja vrijednost usluga finansijskog posredovanja koje se izračunavaju indirektno. FISIM se izračunava kao razlika između potraživanja po kamatama (aktivne kamate) i obaveza po kamatama (pasivne kamate) za institucionalne jedinice finansijskog posredovanja. Obračun BDP u stalnim cijenama izveden je metodom jednostrukih indikatora. Procjene su rađene u cijenama prethodne godine.

Tabela 2. Bruto vrijednost proizvodnje po granama za BiH u period od 2012-2016. godine (Centralna banka BiH Industrijska proizvodnja. 2016., Autor 2017).

GRANA/GODINA	A	B, C, D,E	C	F	G, H, I	J	K
2012	822.456	2.363.217	1.412.611	523.075	2.531.518	634.626	519.986
2013	952.097	2.479.702	1.483.528	515.895	2.557.369	646.785	511.122
2014	817.930	2.534.097	1.560.923	526.490	2.648.310	647.665	513.725
2015	906.347	2.611.880	1.621.501	577.449	2.771.001	668.054	523.110
2016*,q1-q3	786.726	1.928.167	1.246.416	423.678	1.978.832	475.093	435.312

L	M, N	O, P, Q	R, S	FISIM (minus)	Bruto dodana vrijednost	Porez minus subvencije na proizvodnju	BDP, u hiljadama.EUR
629.249	458.289	2.517.919	277.801	361.879	10.958.568	2.433.729	13.392.297
688.483	452.428	2.511.228	276.778	369.990	11.221.897	2.491.037	13.712.934
721.615	481.532	2.554.342	311.336	366.621	11.426.421	2.395.032	13.821.453
730.040	500.556	2.605.905	316.976	372.984	11.838.334	2.551.226	14.389.560
517.937	386.622	1.846.813	232.921	317.717	8.694.812	1.912.317	10.593.276

Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli 2. urađen je grafički prikaz (slika 2) bruto vrijednosti proizvodnje po granama za period od 2012. do 2016. godine.

Slika 2. Grafički prikaz bruto vrijednosti proizvodnje po granama od 2012-2016. u hiljadama EUR, (Autor 2017)

Za izvođenje obračuna Bruto domaćeg proizvoda, za BiH i entitete, korišteni su administrativni izvori podataka, rezultati zvaničnih statističkih istraživanja, a obuhvaćene su i procjene neobuhvaćenih ekonomskih aktivnosti i imputirane rente.

Istraživanje je izvedeno na osnovu podataka poslovnih subjekata registriranih i raspoređenih prema Klasifikaciji djelatnosti KD BiH 2010, koja je usklađena sa evropskom klasifikacijom NACE – Rev.2. Poslovni subjekti su za obračun BDP-a grupisani u područja djelatnosti kao institucionalne jedinice, prema sjedištu i pretežnoj djelatnosti poduzeća, a ne prema jedinicama homogene aktivnosti (jedinice u sastavu). Preračun BDP-a u EUR vrši se po prosječnom godišnjem kursu Centralne banke Bosne i Hercegovine, a obračun BDP-a po stanovniku na osnovu procijenjenog ukupnog broja stanovnika sredinom godine.

Bruto domaći proizvod (BDP) za BiH po proizvodnom pristupu za 2015. godinu nominalno je iznosio od 14.581 mil. EUR-a i u odnosu na 2014. godinu realno je veći za 3,03%. Bruto domaći proizvod po stanovniku iznosio je 3.821 EUR-a.

U proizvodnim djelatnostima (poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo -A, vađenje ruda i kamena-B, prerađivačka industrija-C, proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom-D, snadbijevanje vodom-E i građevinarstvo-F) stvara se 34,6% dodane vrijednosti, a u uslužnim djelatnostima 65,4%. Najveći učešće u BDP ima dodana vrijednost stvorena u djelatnostima G,H,I (19,26%), prerađivačkoj industriji C (11,28%), javnoj upravi-O (9,85%), kao i u poljoprivredi, šumarstvu i ribolovu-A (6,3%). Posmatrano po djelatnostima najveći rast bruto dodane vrijednosti bilježe: stručne, naučne i tehničke djelatnosti-M (3,37%), prerađivačka industrija-C (3,9%) i poljoprivreda, šumarstvo i ribolov-A (10,8%).

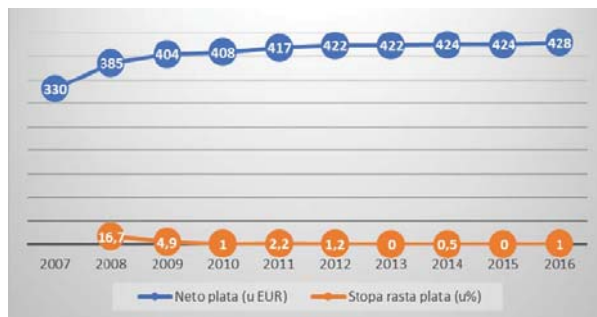
2. NETO PLATA

Na osnovu podataka Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine urađen je pregled kretanja neto plata u periodu od 2007. do 2016. godine (tabela 3).

Tabela 3. Pregled kretanja zarada u period 2007-2016. (Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine 2017, Autor 2017).

INDIKATOR	G O D I N A									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Neto plata (u EUR)	330	385	404	408	417	422	422	424	424	428
Stopa rasta plata (u %)		16,7	4,9	1	2,2	1,2	0	0,5	0	1

Na slici 3. grafički je prikazan pregled kretanja zarada i stopa rasta zarada za period 2007-2016. godine.

Slika 3. Grafički prikaz kretanja plate i stopa rasta plate za period 2007-2016. (Autor 2017).

Analizirajući prikazane neto plate u posmatranom period može se zaključiti da u posljednjih pet godina nije bilo povećana neto plata, kao i da je prosječna neto plata u posmatranom period iznosila 406,40 EUR-a.

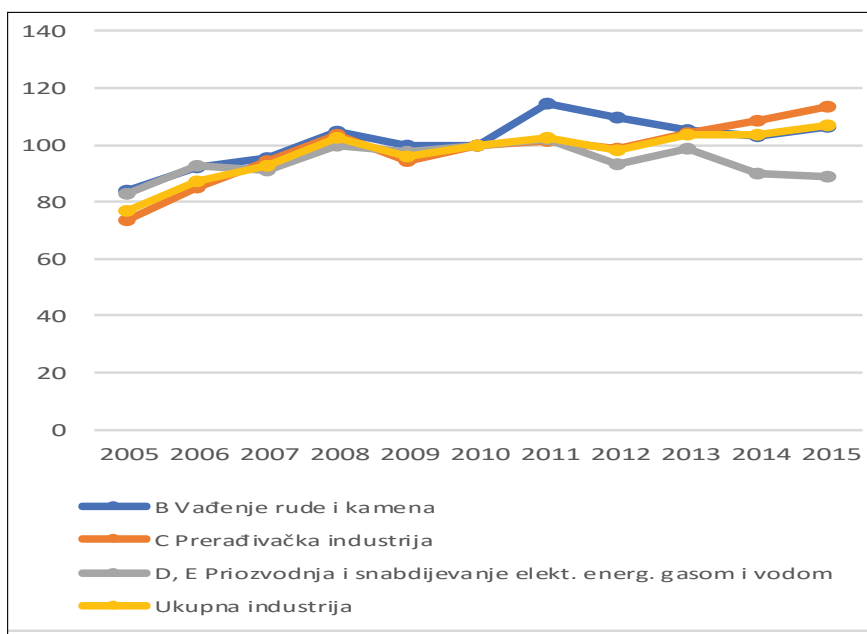
3. INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

U tabeli 4. prikazani su godišnji izvorni indeksi fizičkog obima proizvodnje u Bosni i Hercegovini po područjima djelatnosti i glavnim industrijskim granama.

Tabela 4. Godišnji izvorni indeksi fizičkog obima industrijske proizvodnje u BiH po područjima djelatnosti i glavnim industrijskim grupama (2010=100). (Agencija za statistiku BiH 2016, Autor 2017).

PODRUČJE	OPIS	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
AI	Intermedijarni proizvodi	84,4	103,5	109,2	112,8	91,1	100	105,2	100,9	105,5	111	118,2
AE	Energija	79,1	81,4	81,1	96	99,4	100	102,2	94,8	100,6	93,7	93
BB	Kapitalni proizvodi	106,8	119	154,9	154,2	104,9	100	100,1	97,3	106,3	107,5	104,1
CD	Trajni proizvodi za široku potrošnju	67,9	86,7	109,3	117,3	87,5	100	104,6	120,9	116	119,6	134,7
CN	Netrajni proizvodi za široku potrošnju	74,4	80,4	89,2	103,8	99,9	100	101,5	101,2	106,2	108,9	114,8
B	Vađenje rude i kamena	84	91,9	95,2	104,8	99,8	100	114,4	109,8	105,2	103,1	106,1
C	Prerađivačka industrija	73,7	85,3	94,1	103,8	94,2	100	101,6	98,5	104,2	108,3	113,5
D, E	Proizvodnja i snabdijevanje elekt. energ. gasom i vodom	83,1	92,6	91,2	99,7	97,5	100	102,1	93,5	98,5	90,2	89,1
Ukupna industrija:		76,6	87,3	92,9	102,5	95,8	100	102,4	98,4	103,4	103,6	106,8

Na slici 4. grafički je prikazan pregled godišnjeg izvornog indeksa fizičkog obima industrijske proizvodnje za BiH po područjima djelatnosti i glavnim industrijskim grupama (2010=100) za period 2006-2015. godine.

Slika 4. Pregled godišnjeg izvornog indeksa fizičkog obima industrijske proizvodnje za BiH po područjima djelatnosti (2010=100) za period 2006-2015. godine (Autor 2017).

Analizirajući navedene podatke iz tabele 4. i sa slike 4. možemo zaključiti da je proizvodnja od 2011. zaključno sa 2015. godinom u Bosni i Hercegovini imala blagi rast u prosjeku od 2,92%.

Ako posmatramo proizvodnju u period od 2009. do 2015. po vrsti proizvodnje: vlastita proizvodnja (0), proizvodnja po ugovoru (1) po entitetima i Brčko distriktu u vrijednosti isporuke industrijskih proizvoda u milionima EUR-a, dolazimo do sljedećih podataka, a koji su prikazani u tabeli 5.

Vlastita proizvodnja (0) predstavlja proizvodnju koju obavlja jedinica posmatranja (preduzeće/lokalna jedinica) za vlastiti račun koristeći kupljene ili vlastite sirovine. Vlasnik gotovog proizvoda je jedinica posmatranja i ona sama prodaje svoje proizvode na tržištu.

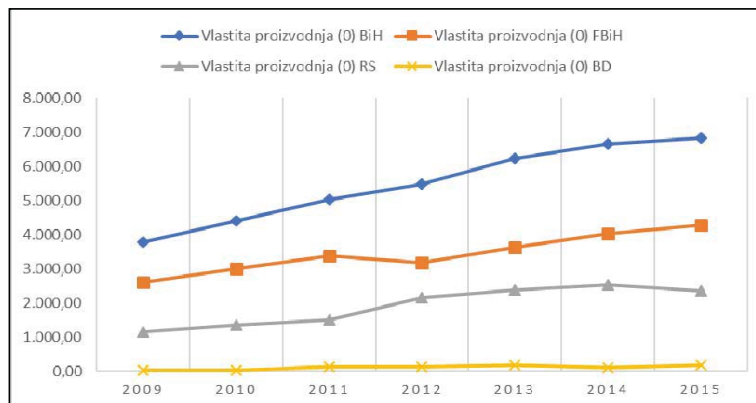
Proizvodnja po ugovoru (1) je ugovorni odnos između Naručioca i Izvršioca i predstavlja proizvodnju koja se obavlja onda kada poslovni subjekat na osnovu ugovora, od sirovina čiji je vlasnik naručilac, proizvodi ili prerađuje određeni proizvod definisan Nomenklaturom industrijskih proizvoda BiH 2010.

Tabela 5. Proizvodnja u periodu od 2009. do 2015. po vrsti proizvodnje: vlastita proizvodnja (0), proizvodnja po ugovoru (1) po Entitetima i Brčko distriktu u vrijednosti isporuke industrijskih proizvoda u milionima EUR-a. (Agencija za statistiku BiH 2016)

VRSTA PROIZVODNJE	REGIO N	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vlastita proizvodnja (0)	BiH	3.796,00	4.411,00	5.037,00	5.480,00	6.241,00	6.670,00	6.830,00
	FBiH	2.610,00	3.008,00	3.375,00	3.178,00	3.645,00	4.024,00	4.275,00
	RS	1.156,00	1.364,00	1.519,00	2.168,00	2.397,00	2.524,00	2.367,00
	BD	30,00	39,00	143,00	134,00	199,00	122,00	188,00
Proizvodnja po ugovoru (1)	BiH	165,00	180	196	155	206	256	277
	FBiH	77	74	80	93	117	150,00	170,00

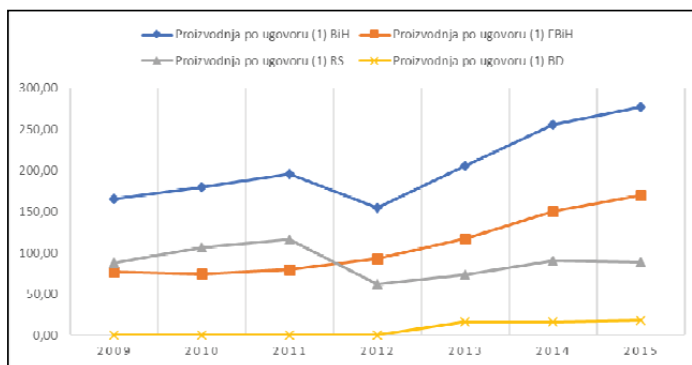
	RS	88	106	116	62	73	90	89
	BD	0,00	0	0	0	16	16,00	18,00

Na slici 5a) grafički je predstavljena vlastita proizvodnja (0), a na slici 5b) proizvodnja po ugovoru (1) za BiH, njene entitete i distrikt Brčko u milionima EUR-a u period od 2009-2015. godine.

Slika 5a). Grafički predstavljena vlastita proizvodnja za BiH, entitete i distrikt Brčko u milionima EUR-a u period od 2009-2015. godine. (Autor 2017).

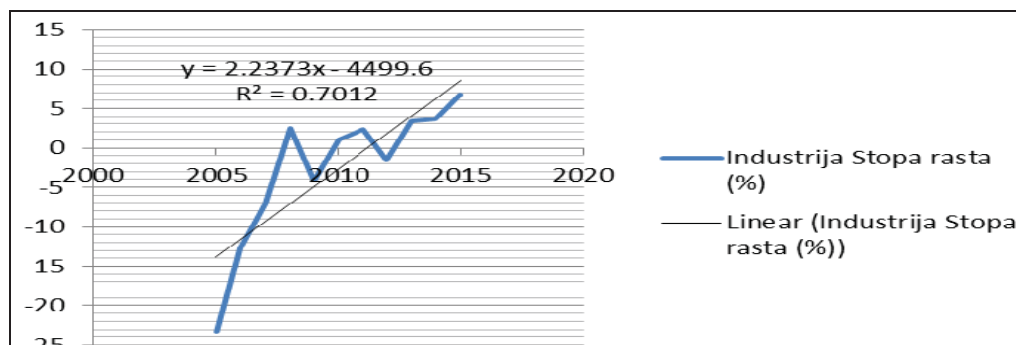
Sa dijagrama se uočava da vlastita proizvodnja u Bosni i Hercegovini ima blagi rast od 2009. godine.

Slika 5b). Grafički predstavljena proizvodnja po ugovoru za BiH, entitete i distrikt Brčko u milionima EUR-a u period od 2009-2015. godine. (Autor 2017)

Sa dijagrama se uočava da proizvodnja po ugovoru u entitetima i državi Bosni i Hercegovini ima blagi rast, od 2012. godine,

Na slici 6. grafički je prikazan pregled godišnje stope rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje za BiH (2010=1) u period 2006-2015. godine. Stopa rasta industrijske proizvodnje u 2015. godini u odnosu na prethodnu godinu iznosila je 6,80 %.

Slika 6. Grafički prikaz pregleda godišnje stope rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje za BiH (2010=1) u periodu 2006-2015. godine. (Agencija za statistiku BiH 2016, Autor 2017).

Za koeficijent determinacije 0.7012 prema CHADOCKOVOJ SKALI kažemo da posoji jaka veza, odnosno da je relativna mjera prilagođenosti regresijskog pravca empirijskim podacima jaka, a što znači da je veća linearna zavisnost između X i Y , jer je koeficijent determinacije bliži 1.

Pearsonov koeficijent jednostruke linearne korelacije (u interval od 0 do 1) računa se po obrascu koristeći tzv. Studentovu t – raspodjelu (Studentovu t -raspodjelu je 1908. prvi otkrio engleski statističar William Sealy Gosset (1876-1937), saradnik Karla Pearsona. On je tada radio za pivovaru „Guinness“ koja je zahtijevala od njega da svoje radove objavljuje pod pseudonimom, pa je Gosset objavio članak o novoj raspodjeli u Pearsonovu časopisu „Biometrics“ pod pseudonimom Student. Taj se pseudonim i danas koristi u nazivu raspodjele ili, kako se često naziva, raspodjela malih uzoraka“, jer se u slučaju „velikih“ uzoraka (koji imaju npr. 300 elemenata) praktično podudara s normalnom raspodjelom:

$$r = \sqrt{R^2} = \sqrt{0,7012} = 0,8374$$

Apsolutna vrijednost koeficijenta korelacije (oznaka: r) ukazuje na jakost linearne veze među varijablama. Što je r bliže nuli, veza je slabija, a što je bliže jedinici, veza je jača. U našem slučaju veza je jaka i pozitivna ($0,8 \leq r < 1$).

4. INVESTICIJE

Investicioni kapital se obezbjeđuje dugogodišnjom štednjom i racionalnim poslovanjem uz pomoć poslovnih banaka, stranih direktnih ulaganja i iz drugih izvora (Šušić i Stojanović i Šušić 2017, 1).

Strani kapital po svojoj prirodi su takva ulaganja koja mjenjaju ekonomsku strukturu zemlje koja uvoze kapital (Šušić 2014, 30).

Uloga i značaj stranih direktnih ulaganja na ekonomski rast zemlje ne može biti prenaplašen i upitan. Čak i jake i stabilne ekonomije svijeta kreiraju politiku koja će im obezbijediti povoljnu investicionu klimu. Privlačenje stranih direktnih investicija, predstavlja osnovni

uslov za povećanje proizvodnje i izvoza zemalja domaćina do nivoa koji bi joj omogućio stabilan ekonomski rast, kao i uspješno servisiranje dugova, te je stoga jedan od osnovnih ciljeva kreatora ekonomske politike upravo stvaranje investicione klime koja pogoduje privlačenju stranih ulagača (Šušić 2016, 121). S obzirom da bruto investicije, u skladu sa Evropskim sistemom računa, obuhvataju bruto investicije u stalna sredstva, promjenu zaliha i neto nabavku dragocjenosti, napominjemo da se ovim istraživanjem prikupljaju samo podaci o bruto investicijama u stalna sredstva i neto nabavkama dragocjenosti pravnih lica.

Ostvarene investicije u nova stalna sredstva odnose se na onaj dio stalnih sredstava koji je nabavljen neposredno od izvođača građevinskih radova, odnosno proizvođača opreme ili proizveden u vlastitoj režiji, odnosno ona investiciona dobra koja još nisu bila predmet kupoprodaje između neposrednih korisnika tih dobara.

4.1. Ostvarene investicije za BiH u nova stalna sredstva u periodu od 2011-2015. godine

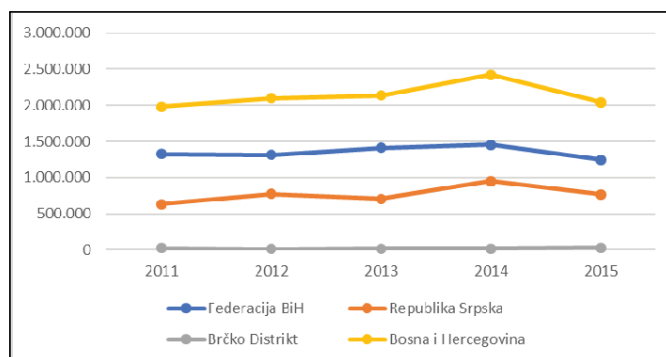
U literaturi nalazi se na različite teorijske interpretacije finansiranja (Ristić i Vladušić i Radičić 2014, 14). BiH se ne ubraja u zemlje sa razvijenim finansijskim tržištem (Baškot 2017, 236). Ekonomska politika, koja ima za cilj povećanje investicija u cilju ubrzanja ekonomskog razvoja, pozitivna je ravnoteža na račun kapitalnih transakcija i deficit na bilansu tekućeg računa; i obratno: ekonomska politika koja ima za cilj podsticanje štednje, „proizvodi“ deficit na račun kapitalnih transakcija i suficit na račun tekućih transakcija (Ristić 2014, 62).

U tabeli 6. Investicije u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini za period od 2011. do 2015. godine.

Tabela 6. Investicije u nova stalna sredstva za Bosnu i Hercegovinu u periodu od 2011-2015. godine (u 000 EUR-a) (Agencija za statistiku BiH 2016, Autor 2017).

Struktura po Entitetima	G O D I N A					Prosječna stopa rasta (u %)
	2011	2012	2013	2014	2015	
Federacija BiH	1.327.230	1.313.121	1.412.224	1.452.490	1.245.984	-1,00
Republika Srpska	630.260	771.996	706.106	952.404	766.187	7,35
Brčko Distrikt	24.174	15.224	18.606	17.850	29.273	11,20
Bosna i Hercegovina	1.981.664	2.100.341	2.136.936	2.422.744	2.041.444	1,36

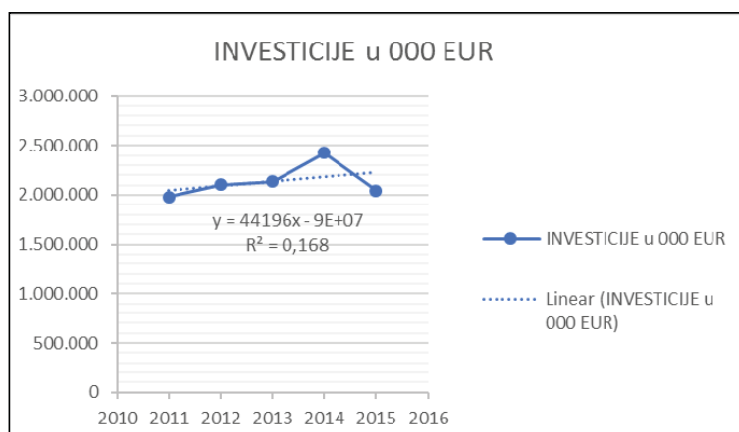
Na slici 7. grafički su prikazane investicije u nova stalna sredstva za Bosnu i Hercegovinu, Entitete i Brčko distrikt u periodu od 2011. do 2015. godine.

Slika 7. Grafički prikaz investicija u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini, Entitetima i Brčko distriktu za period od 2011. do 2015. godine (Autor 2017).

Analizirajući investicije u nova stalna sredstva za Bosnu i Hercegovinu i Entitete u period od 2011. do 2015. godine izvodimo zaključak da su investicije imale blagu prosječnu stopu rasta u BiH od 1,36%, u Republici Srpskoj 7,35%, a u Federaciji BiH blagi pad od 1%.

Na slici 8. grafički su prikazane investicije u nova stalna sredstva za Bosnu i Hercegovinu od 2011. do 2015. godine (u 000 EUR-a).

Slika 8. Grafički prikaz investicija u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini od 2011 do 2015. godine u 000 EUR-a. (Autor 2017).

Za koeficijent determinacije 0,168 prema CHADOCKOVOJ SKALI kažemo da posoji slaba veza, odnosno da je relativna mjera prilagođenosti regresijskog pravca empirijskim podacima slaba, a što znači da je slaba linearna zavisnost između X i Y , jer je koeficijent determinacije bliži 0.

Pearsonov koeficijent jednostruke linearne korelacije (u interval od 0 do 1) računa se po obrascu koristeći tzv. Studentovu t – raspodijelu ili, kako se često naziva, raspodjela malih uzoraka“:

$$r = \sqrt{R^2} = \sqrt{0,168} = 0,41$$

Apsolutna vrijednost koeficijenta korelacije (oznaka: r) ukazuje na jakost linearne veze među varijablama. Što je r bliže nuli, veza je slabija, a što je bliže jedinici, veza je jača. U našem slučaju veza je slaba i pozitivna ($0,2 \leq r < 0,5$).

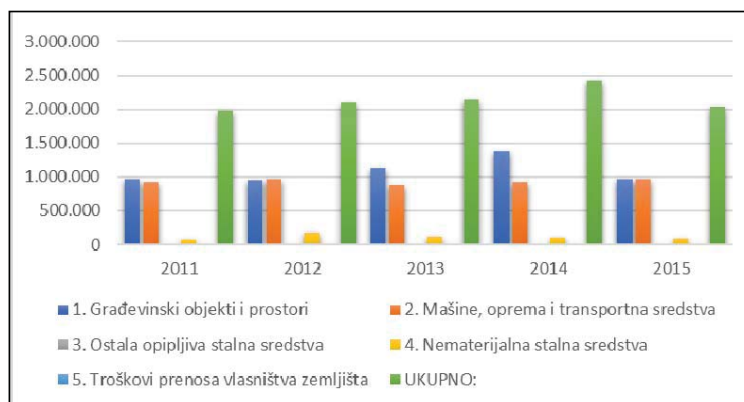
4.2. Ostvarene investicije u nova stalna sredstva prema tehničkoj strukturi ulaganja za period od 2011-2015. godine

U tabeli 7. prikazane su investicije u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini za period od 2011. do 2015. godine prema tehničkoj strukturi ulaganja.

Tabela 7. Investicije u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini za period 2011-2015. godine prema tehničkoj strukturi ulaganja (u 000 EUR-a) (Agencija za statistiku BiH 2016, Autor 2017)

TEHNIČKA STRUKTURA	G O D I N A					PROSJE K	Učešće u %
	2011	2012	2013	2014	2015		
1.Građevinski objekti i prostori	972.470	947.390	1.128.068	1.385.123	974.265	1.081.463	51
2.Mašine, oprema i transportna sredstva.	925.413	963.728	879.354	927.437	968.313	932.849	44
3.Ostala opipljiva stalna sredstva	14.228	11.897	12.121	12.392	12.923	12.712	0,5
4.Nematerijalna stalna sredstva	67.192	174.437	115.063	94.674	80.256	106.324	4,35
5.Troškovi prenoša vlasništva zemljišta	2.361	2.889	2.330	3.118	5.687	3.278	0,15
UKUPNO:	1.981.664	2.100.341	2.136.936	2.422.744	2.041.444	2.136.626	100

Na slici 9. grafički su prikazane investicije u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini, prema tehničkoj strukturi ulaganja, za period od 2011. do 2015. godine.

Slika 9. Grafički prikaz investicija u nova stalna sredstva u Bosni i Hercegovini, prema tehničkoj strukturi ulaganja, za period od 2011. do 2015. godine (Autor 2017).

Analizirajući investicije u nova stalna sredstva za Bosnu i Hercegovinu u period od 2011. do 2015. godine, prema tehničkoj strukturi ulaganja, možemo zaključiti da se najviše investiralo u građevinske objekte i prostor 51%, mašine, opremu i transportna sredstva 44%, nematerijalna stalna sredstva 4,35% , troškove prenoša vlasništva zemljišta i ostala opipljiva stalna sredstva 0,65%.

5. MAKROEKONOMSKI INDIKATORI OD 2011. DO 2016. GODINE I PROJEKCIJE

MAKROEKONOMSKIH INDIKATORA BIH ZA PERIOD 2017-2020. GODINE

U ovom dijelu istraživanja u radu su prikazani podaci makroekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini za period od 2011. do 2016. godine i projekcije trendova makroekonomskih kretanja u BiH u narednom periodu do 2020. godine (tabela 8), a koji su preuzeti od Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP), (Saopštenje Agencije za statistiku BiH 2017).

Tabela 8. Podaci makroekonomskih indikatora u Bosni i Hercegovini za period od 2011. do 2016. godine i projekcije trendova makroekonomskih kretanja u BiH u narednom periodu do 2020. godine (Autor 2017, Agencija za statistiku BiH 2017).

INDIKATOR	GODINA - ZVANIČNI PODACI						GODINA - PROJEKCIJE			
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nominalni BDP u mil.EUR	13.177	13.158	13.674	13.961	14.592	15.493	16.173	16.990	17.843	18.842
Nominalni rast u %	3,61	-0,15	3,9	1,93	4,52	6,17	4,4	5,1	5	5,6
BDP po stanovniku u EUR	3.432	3.487	3.568	3.648	3.821	4.057	4.236	4.452	4.675	4.937
Investicije (bruto) u mil.EUR	1.982	2.101	2.137	2.423	2.579	2.877	3.020	3.285	3.603	3.927
Realni rast u %	5,8	6,0	17,15	13,4	6,4	11,55	4,95	8,8	9,65	9,0
Uvoz (robe i usluge) u mil. EUR	7.939	7.799	7.757	8.283	8.105	8.252	8.574	9.007	9.498	10.068
Nominalni rast u %	14,0	-1,8	-0,5	6,8	-2,1	1,8	3,9	5,1	5,5	6,0
Izvoz (robe i usluge) u mil. EUR	4.204	4.018	4.285	4.439	4.594	4.814	5.725	6.174	6.658	7.257
Nominalni rast u %	15,9	-4,4	6,65	3,6	3,5	4,8	18,9	7,84	7,84	9,0
Stopa pokrivenosti uvoza izvozom (%)	53	52	55	54	57	58	67	69	70	72
Prosječna neto plata u EUR	417	422	422	424	424	428	467	491	516	545

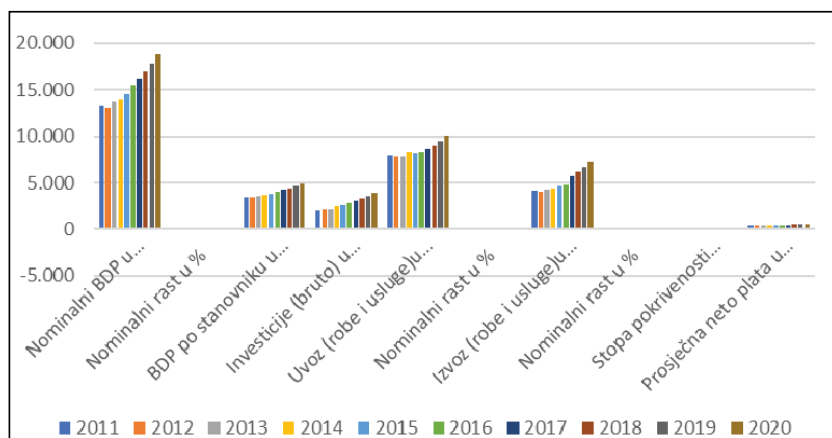
U periodu I-XII 2016. godine izvoz je iznosio 4 milijarde 814 miliona EUR-a, što je za 4,8 % više nego u istom periodu 2015. godine, dok je uvoz iznosio 8 milijardi 252 miliona EUR-a, što je za 1,8 % više nego u istom periodu prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom je iznosila 58 %, dok je spoljnotrgovinski robni deficit iznosio 3 milijarde 438 miliona EUR-a.

Na osnovu analize makroekonomskih pokazatelja u BiH u pretekloj periodu, kao i sagledavanja uticaja ključnih unutrašnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj, predviđa se da će nominalni rast BDP-a u 2017. godini iznositi 4,4%, odnosno 5,1% u 2018., 5,0% u 2019. i 5,6% u 2020. godini.

Projekcije za 2017-2020. godinu podrazumijevaju nastavak postepenog poboljšanja u okruženju koje bi trebalo dodatno ojačati rast investicija. Pri tome se očekuje stabilizacija rasta finalne potrošnje te izvoza od približno 8,5%. Uvoz bi se trebao stabilizovati na nivou od 53% BDP-a, dostignutom još 2017. godine. Postepeno bi povećanje investicionih ulaganja uz neznatan doprinos spoljne trgovine trebao dovesti do daljnjeg jačanja ekonomskog rasta na stopu od 3,7% u 2017. godini, te 3,8% 2018. godini.

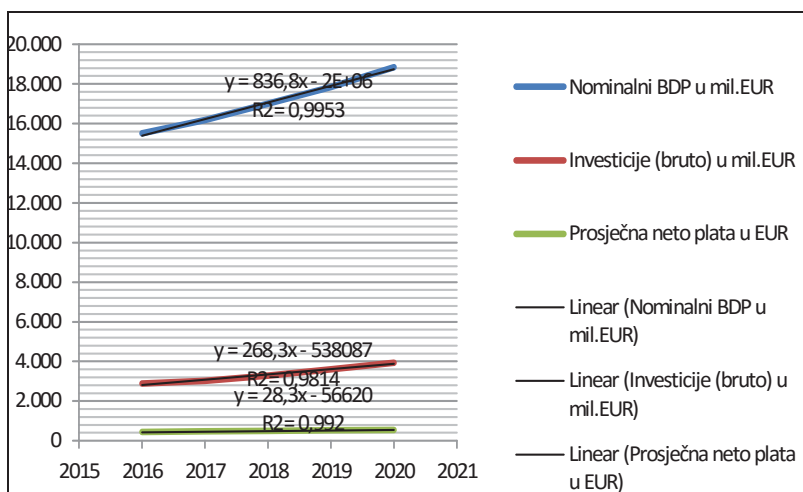
Procjenjuje se da bi BDP po glavi stanovnika iznosio približno 4500,00 EUR-a, a prosječna neto plata zaposlenih približno 500,00 EUR-a krajem 2018. godine.

Na slici 10. urađen je grafički prikaz podataka makroekonomskih indikatora u Bosni i Hercegovini za period od 2011. do 2016. godine i projekcije trendova makroekonomskih kretanja u BiH u narednom periodu do 2020. godine.

Slika 10. Grafički prikaz podataka makroekonomskih indikatora u Bosni i Hercegovini za period od 2011. do 2016. godine i projekcije trendova makroekonomskih kretanja u BiH u narednom periodu do 2020. godine (Autor 2017).

Na slici 11. grafički su prikazani projektovani regresioni pravci od 2016. do 2020. godine za Nominalni BDP, Investicije i Neto plate u Bosni i Hercegovini.

Slika 11. Grafički prikaz projektovanih regresionih pravaca od 2016. do 2020. godine za Nominalni BDP, Investicije i Neto plate u Bosni i Hercegovini (Autor 2017).

Za sva tri indikatora koeficijent determonacije je veći od 0,98, a što znači da je jaka linearna zavisnost između promjenljivih, jer je koeficijent determinacije bliži 1.

Pearsonov koeficijent jednostruke linearne korelacije (u interval od 0 do 1) računa se po obrascu koristeći tzv. *Studentovu t – raspodijelu* ili, kako se često naziva, „raspodijela malih uzoraka“:

$$r = \sqrt{R^2} = \sqrt{0,9814} = 0,991$$

Apsolutna vrijednost koeficijenta korelacije (oznaka: r) ukazuje na jakost linearne veze među varijablama. Što je r bliže nuli, veza je slabija, a što je bliže jedinici, veza je jača. U našem slučaju veza je jaka i pozitivna ($0,8 \leq r < 1$) za sva tri posmatrana indikatora. Ako se posmatrani projektovani ciljevi ostvare u narednom periodu to znači da će Bosna i Hercegovina krenuti ubrzanom ekonomskom razvojem, a što će obezbijediti bolji kvalitet života za sve njene građane.

ZAKLJUČAK

1. Na osnovu analize makroekonomskih kretanja u BiH za prethodni period, kao i sagledavanja uticaja ključnih unutrašnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj Bosne i Hercegovine, predviđa se da će realna stopa rasta BDP-a u 2017. godini iznositi 3,5%, odnosno 3,7% u 2018. i 3,8% u 2019. godini.

2. Nivo javne potrošnje kao udjela u BDP-u periodu 2017-2020. godine treba smanjivati s ciljem da ona konsolidovano na nivou BiH bude ispod 40% BDP, a u periodu 2017-2019. godine i kreće se od 41,8% do 37,6% procijenjenog BDP-a.

3. Uprkos odsustvu baznih učinaka, očekuje se da bi ekonomski rast u 2017. godini trebao biti nešto brži u odnosu na 2016. godinu s realnom stopom od 3,5%. Nakon toga se u 2018. godini očekuje dodatno ubrzanje na stopu od 3,8%. Ovo je uglavnom rezultat povoljnijeg spoljnog okruženja, prestanka pada investicija, te postupnog rasta zaposlenosti nakon višegodišnjeg realnog rasta izvoza od preko 5% (u prosjeku). Iako je projektovani ekonomski rast EU za period 2016-2017. godine tek neznatno iznad nivoa 2015. godine, stanje je znatno povoljnije na nivou pojedinih trgovačkih partnera, te izvora stranih ulaganja.

4. Rast investicija u periodu 2016-2020. godine trebao bi biti znatno podržan javnim radovima ponajviše u domenu putne infrastrukture uglavnom finansiranim spoljnim zaduživanjem. Pored investicija, projektovani značajan rast izvoza od 8% (prosjeck) zasnovan je prije svega na izvoznoj potražnji (bez podsticaja baznog učinka), te bi pored direktnog uticaja na ekonomski rast mogao podstaknuti i ubrzati rast zaposlenosti.

5. U 2015. godini u Bosni i Hercegovini registriran rast fizičkog obima industrijske proizvodnje od 6,8% u odnosu na prethodnu godinu, koji je istovremeno bio praćen i povećanjem broja zaposlenih od 1,5%. Glavne determinante ostvarenog rasta bile su viši nivo izvozne potražnje, kretanje svjetskih cijena posebno energenata i hrane, te djelimično bazni učinak iz prethodne godine. Posljednje raspoložive projekcije DGEFIN-a i referentnih međunarodnih institucija za 2016. godinu ukazuju na nastavak trenda ekonomskog rasta u eurozoni sa projektovanom stopom od 1,7%, te više stope rasta u odnosu na prethodnu godinu u svim zemljama regiona (Projektovane stope ekonomskog rasta u regionu za 2016. godinu: Albanija 3,2%, Crna Gora 4%, Hrvatska 2,1%, Makedonija 3,3%, Srbija 1,6%). Ovakva kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju trebala bi imati pozitivan uticaj na ekonomske prilike u regionu i na ekonomsku aktivnost u Bosni i Hercegovini.

LITERATURA

1. Agencije za statistiku BiH. 2017. „Projekcije trendova makroekonomskih kretanja u BiH u narednom periodu do 2020. godine Direkcije za ekonomsko planiranje BiH“. Pristupljeno 28.03.2017.
http://www.bhas.ba/saopštenja/2017/ETS_2016M12_001_01_bos.pdf.
2. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. 2016. „Indeks obima industrijske

- proizvodnje u Bosni i Hercegovini za decembar 2015. godine“. Pristupljeno 14.03.2017. http://www.bhas.ba/?option=com_saopstenje.
3. Baškot, Bojan. 2017. „Neživotno osiguranje i ekonomski rast”. *Acta Economica*. XV(26):235-254.
 4. Centralna banka BiH. 2016. „Industrijska proizvodnja”. *Bilten I*. Sarajevo.
 5. Fiskalno vijeće Bosne i Hercegovine. 2016. „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini 2017. – 2019”. Savijet ministara Bosne i Hercegovine.
 6. Ristić, Žarko i Vladušić, Ljubiša i Radičić, Marko. 2014. „Fiskalna neravnoteža i deficitarno finansiranje javnog sektora: budžetski deficit i javni dug”. *Poslovne studije*. 11-12: 13-33.
 7. Ristić, Kristijan. 2014. „Analiza monetarne i fiskalne politike na makroekonomske performanse”. *Poslovne studije*. 11-12: 61-77.
 8. Šušić, Ilija i Stojanović, Mirjana i Šušić, Milan. 2017. “Foreign direct investments and their impact on the economic development of Bosnia and Herzegovina“. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 1-10. Accessed May, 2017. doi: 10.1088/1757- 899X/200/1/012019.
 9. Šušić, Ilija. 2014. “Investments as a function of the height and distribution of national income and as a function of foreign capital in global circumstances“. *Anali business economics*. VI(11): 18-36.
 10. Šušić, Milan. 2016. „Strane direktne investicije i njihov značaj u finansiranju globalne ekonomije“. *Poslovne studije*. 15-16:119-139.